

ΤΟ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΕΝ Τῇ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Υ Π Ο
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΟΥΡΚΟΥΛΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Η ΠΑΓΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

§ 1. Τὰ Κατηχητικά Σχολεῖα τῶν «Ὁρθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων».

Αἱ ἀνωτέρω σημειωθείσαι ἀπόπειραι, προητοίμασαν τὸ ἔδαφος πρὸς τελικὴν τοῦ θεσμοῦ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου ἐπικράτησιν. Ἀπὸ τῆς δευτέρας δηλονότι δεκαετηρίδος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος παγιοῦται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον, τὸ ὁποῖον, τελοῦν ὑπὸ τὰς εὐλογίας τῶν κατὰ τόπους Ἐπισκόπων ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ τριῶν κυρίως χριστιανικῶν ὀργανώσεων¹.

α) Ὑπὸ τῶν «Ὁρθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων».

β) Ὑπὸ τοῦ Σωματείου «Κατηχητικά Σχολεῖα Ἁγίου Δημητρίου Πατρῶν».

γ) Ὑπὸ τῆς «Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ζωή».

Ἡ κατηχητικὴ προσπάθεια τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων ἀποτελεσθεῖσα, ὡς ἤδη ἐλέχθη, διὰ τῆς συνενώσεως δύο ἀδελφῶν κινήσεων, τῆς τοῦ ἀοιδίμου Μάρκου Τσακτάνη, καὶ τῆς τοῦ αἰδεσιμολογιωτάτου Ἀγγέλου Νησιώτου, συνεχίζεται ἕως ἄρτι εὐδοκίμως διατηροῦσα τῆς ἀρχαιότητος τὰ πρωτεῖα.

Τὰ Κατηχητικά Σχολεῖα τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων ἀνεπτύχθησαν μεγάλως εἰς ἑκτασιν οὐ μόνον ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ ἀλλὰ καὶ εἰς πλεῖστα χωρία τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Ἀττικῆς, παράρτημα δὲ τούτων κατεστάθη καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ τότε ἱεροδιακόνου ἐν τῷ ἱερῷ ναφ Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ νῦν ἀρχιμανδρίτου Πολυκάρπου Μεταξῶ²

1. Αἱ μετὰ ταῦτα ἀπορρεῦσαι μεμονωμένοι ἢ ἐν ἐξαρτήσει πρὸς τὰς ὡς ἄνω ὀργανώσεις τελοῦσαι προσπάθειαι, σπουδαίαν παρέσχον ὄθησιν πρὸς διάδοσιν τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου. Ὡς μὴ διατηροῦσαι ὅμως αὐτοτέλειαν ἢ μὴ ἔχουσαι ἰδιαίτερον πως ἐνδιαφέρον, δὲν μνημονεῖονται ἐνταῦθα.

2. Κατὰ προφορικὴν τοῦ αἰδσο. π. Ἀγγέλου Νησιώτου ἀνακοίνωσιν αἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανικαὶ Ἐνώσεις συντηροῦν τετρακόσια Κατηχητικά Σχολεῖα ἐξ ὧν τριάκοντα πέντε εἰς Θεσσαλονίκην. Διὰ τὰς παρασχεθείσας μοι ὑπὸ τοὺς σεβαστοῦ πατρὸς Ἀγγέλου πληροφορίας περὶ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῶν Ο.Χ.Ε. ἐκφράζομεν καὶ ἐντεῦθεν θερμὰς εὐχαριστίας. Βλ. καὶ «Ἐκθεσις διὰ τὴν ὄρασιν τῶν Ἐνώσεών μας» Περιοδ. «Καινὴ Κτίσις» Σεπτέμβριος 1950.

Ὁργάνωσις καὶ Λειτουργία.

Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα τῶν ᾿Ορθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων» διοικοῦνται ὑπὸ ἀνωτάτης Κατηχητικῆς Ἐπιτροπῆς τελούσης ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ αἰδεσιμωτάτου διευθυντοῦ αὐτῶν, Ἀγγέλου Νησιώτου, λειτουργοῦν δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ναοὺς ἢ εἰς αἰθούσας. Τὸ διδασκτικὸν προσωπικὸν αὐτῶν, ἅπαν ἐθελοντικὸν διαθέτον τὸ στοιχεῖον τοῦ ζήλου, δὲν διαθέτει πάντοτε σπουδαίαν μόρφωσιν. Ἴδια κατηχητικὰ βοηθήματα δὲν ἀπέκτησαν τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα τῶν ᾿Ορθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων καίτοι ὁ ἰδρυτὴς αὐτῶν Μᾶρκος Τσακτάνης προέβη ἐν ἔτει 1919 εἰς ἔκδοσιν τοῦ πρώτου τοιοῦτου βοηθήματος μεταφρασθέντος ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπὸ τῆς λογίας δεσποίνης Εἰρήνης Ἀμίλικα Ἀλιβιζάτου³. Ἐπὶ τούτῳ χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν ᾿Ορθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων» βοηθήματα, ὅτε μὲν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅτε δὲ τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ζωὴ» προστιθεμένων καὶ ἑτέρων στοιχείων ἀγιολογικοῦ κυρίως χαρακτήρος ἐκ τῶν ἔργων «Συναξαριστῆς» καὶ «Πνευματικὰ Γυμνάσματα» Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα προσφέρονται καταλλήλως ἐπεξεργασμένα ὑπὸ τοῦ αἰδ. διευθυντοῦ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων κατὰ τὰς μηνιαίας συγκεντρώσεις τῶν Κατηχητῶν καὶ Κατηχητριῶν τῆς Ἐνώσεως.

3. Ὡς ἀναφέρει ὁ Καθηγητὴς Ἀμίλικας Ἀλιβιζάτος «Ὁ ἀείμνηστος Πατὴρ Μᾶρκος ἐν τῇ πρώτῃ του ἀνησύχῳ προσπάθειᾳ, ὅπως εὔρη ὅλα τὰ πνευματικὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ στερεώσῃ τὸ ἔργον τῶν κατηχητικῶν του σχολείων, ἀπετάθη πρὸς τὴν ἀείμνηστον σύζυγόν μου Εἰρήνην, ἥτις ἠσχολεῖτο σπουδαίως μὲ τὴν ξένην θρησκευτικὴν φιλολογίαν καὶ ἥτις ὡς Δις Κινδὺν εἶχεν ἤδη δημοσιεύσει εἴτε ἐν μεταφράσει, εἴτε ἐν διασκευῇ διάφορα ἀξιολογώτατα συγγράμματα Γάλλων καὶ Ἀγγλων ἰδίᾳ συγγραφέων, σχετικὰ πρὸς τὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς νεολαίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἰδιαίτερος ἐνδιεφέρετο. Αὕτη τοῦ ὑπέδειξεν τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὑπερόχου ἀμερικανικοῦ συστήματος βιβλίων διὰ κατηχητικὰ σχολεῖα «The Bible Study Union (Blakeslee) Graded lessons. τῆς Bible Study publishing Company, Boston), τὸ ὁποῖον εἰς ἑκατοντάδα καὶ πλέον τευχῶν ἀνερχόμενον, ὡς ἄριστα διηρθρωμένον κατὰ τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῶν κατηχητικῶν σχολείων παρέχει μοναδικά, θὰ ἠδύναμην νὰ εἶπω, βοηθήματα διὰ τε τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς διδασκάλους τῶν κατηχητικῶν σχολείων. Ἐπὶ τοῦ ἔργου τούτου εἰργάζετο ἤδη καὶ εἶχε πρόχειρα τὰ ἀναγκαζοῦντα εἰς τὸν ἀείμνηστον Πατέρα Μᾶρκον στοιχεῖα.

Ἡ παράκλησις τοῦ πατρὸς Μάρκου ἐγένετο ἀμέσως καὶ προθυμῶτα ἀποδεκτὴ καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἢ διασκευῇ τοῦ Α' τεύχους ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ἰερά Ἱστορία εἰς διηγήματα χάριν τῶν παιδων. Α' Παλαιὰ Διαθήκη, κατ' ἐπεξεργασίαν Εἰρήνης Α. Κινδύνη, (ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ) ἐγκρίσει τῆς Ἰεράς Συνόδου, τεύχος Α', Ἀθῆναι 1919» ἠτοιμάζετο, ἐξετυπώτο καὶ διενέμετο εἰς τὰ κατηχητικὰ σχολεῖα. Τοῦτο ὡς ἐνθυμοῦμαι καθίστα τὸν ζηλωτὴν ἱερέα πανευτυχῆ, διότι εἶχεν ἐξασφαλίσαι ἄριστον ἐπιστημονικὸν βοήθημα καὶ βοηθὸν εἰς τὰς προσπάθειάς του.

Ὁ μετ' ὀλίγον ἐπελθὼν θάνατος διέκοψε τὴν ἐργασίαν τῆς ἐκτυπώσεως τῆς ὡς ἄνω μεταφράσεως καὶ ἀνέκοψεν καὶ τὸ ὅλον ἔργον τοῦ θερμουργοῦ κληρικοῦ» (Ὁρα. Ἀμίλικα Ἀλιβιζάτου. «Εἰς μνήμην πατρὸς Μάρκου Τσακτάνη» ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 44-45).

Ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων ἐκδίδεται χάριν τῶν κατηχητοπαίδων καὶ εἰδικῶν περιοδικῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Παιδικὴ χαρά», συντηροῦνται δὲ καὶ θεριναὶ κατασκηνώσεις μὲ ἀρτίας ἐγκαταστάσεις ὡς καὶ μικτὴ χορῳδία. Παρὰλλήλως πρὸς αὐτὴν λειτουργεῖ καὶ Σχολὴ Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, εἰς ἣν φοιτῶσι πολλοὶ κατηχηταὶ καὶ κατηγήτριαὶ πρὸς μουσικὴν ἐπιμόρφωσιν αὐτῶν.

Μέχρι τῆς πρό τινων ἐτῶν ἰδρύσεως τῆς Σχολῆς Κατηχητῶν παρὰ τῇ Ἀποστολικῇ Διακονίᾳ ἐλειτούργει ἡ Κατηχητικὴ Σχολὴ τῶν Ο.Χ.Ε.-Χ.Ο.Φ. διὰ τοὺς νέους κατηχητὰς καὶ κατηγήτριας, εἰς ἣν ἐδιδάσκοντο τὰ βασικώτερα στοιχεῖα τῆς ψυχολογίας καὶ παιδαγωγικῆς ὑπὸ εἰδικῶν θεολόγων καὶ φιλολόγων.

Ἰδιαιτέρως ἐμερίμνησαν αἱ Ἐνώσεις διὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν κατηχητοπαίδων εἰς τὴν λατρευτικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀκολουθίας, εἰς ἃς ἐψάλλον συνήθως αἱ μεγάλαι μαθήτριαὶ τῶν Κατηχητικῶν, καὶ δὴ καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἰ. Ἐξομολογήσεως καὶ Θ. Εὐχαριστίας.

Ὡσαύτως ἀνεπτύχθη παρὰ τοῖς Κατηχητικοῖς τῶν Ο.Χ.Ε. καὶ ἡ ἐξωκατηχητικὴ δρᾶσις, ἥτοι φιλανθρωπικαὶ ἐκδηλώσεις, ὡς ἐνδύσεις ὀρφανῶν, ἡ ψυχαγωγία διὰ μορφωτικῶν ἐκδρομῶν κ.λ.π. Ἀξιοσημείωτος τυγχάνει ὡσαύτως ἡ διοργανώσις θεατρικῶν παραστάσεων ὑπὸ τῶν Κατηχ. Σχολείων.

Εἰς τὴν ὅλην κατηχητικὴν ἐργασίαν τῶν Ο.Χ.Ε ἀπὸ τοῦ 1945 συμμετέχει ἐνεργῶς καὶ ὁ ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν Ο.Χ.Ε ἰδρυθεὶς καὶ δρῶν Χριστιανικὸς Ὁμιλοῦς Φοιτητῶν. Ἡ συμμετοχὴ τῶν μελῶν τοῦ Χ.Ο.Φ — φοιτητῶν ὄλων τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων, ὡς καὶ πτυχιούχων ἐπιστημόνων — συνίσταται τὸ μὲν εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν διδασκαλίαν ὡς κατηχητῶν καὶ κατηγήτριῶν εἰς τὰ Κατηχητικά, ἰδίᾳ τὰ Μέσα, ἀλλὰ καὶ τὰ Κατώτερα καὶ Ἀνώτερα, τὸ δὲ εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Κατηχητικῆς Ἐπιτροπῆς μελέτην τῶν θεμάτων καὶ προβλημάτων τῶν Κατηχητικῶν πρὸς πληρεστέραν λειτουργίαν αὐτῶν.

Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων ἀποδίδουσι πρωταρχικὴν σημασίαν εἰς τὴν ὕψω τὸ δυνατόν εἰς εὐρύτεραν ἔκτασιν διάδοσιν τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν καὶ εἰς τὴν δι' ἀφθόνου σπορᾶς τοῦ θεοῦ λόγου ἐπηρεασμὸν τῶν παιδικῶν ψυχῶν, ἔστω καὶ ἐὰν τοῦτο συνεπάγεται ἑλλείψεις περὶ τὴν ὀργάνωσιν⁴.

§ 2. Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα «Ἁγίου Δημητρίου» Πατρῶν.

Αὐτοτελὴς κατηχητικὴ κίνησις ἀνεπτύχθη κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ αἰῶνος, ἐν Πάτραις ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Κατηχητικὰ Σχολεῖα Ἁγίου

4. Ἀντιθέτων ἀπόψεων ἦτο ὁ ἕτερος τῶν πρωτεργατῶν τῶν παρ' ἡμῖν Κατηχητικῶν Σχολείων Γεώργιος Μακρῆς ὅστις ἐνδιεφέρετο οὐχὶ διὰ τὸ ποσὸν καὶ τὴν ἔκτασιν ὅσον διὰ τὸ ποιὸν καὶ τὴν εἰς βάθος καλλιέργειαν τῶν κατηχητοπαίδων.

Δημητρίου». Τὰ Κατηχητικά ταῦτα Σχολεῖα ἔδρυσεν τὸ ἔτος 1923 ὁ ἀρχιμανδρίτης Γερβάσιος Παρασκευόπουλος, ὅστις ἔθεσε ταῦτα ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ Μητροπολίτου Πατρῶν⁵ ἐμφανίσας μάλιστα τοῦτον ἐν τῷ ἐπισήμῳ Καταστατικῷ ὡς συνιδρυτὴν αὐτῶν.

Τὸ πρῶτον ἐν Πάτραις Κατηχητικὸν Σχολεῖον ἐλειτούργησεν τῇ 16)29 Ἀπριλίου 1923 ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἔνθα ἐφημέρευεν ὁ ιδρυτὴς αὐτῶν⁶. Ἐντεῦθεν εἰς τὰ Κατηχητικά ταῦτα Σχολεῖα ἐδόθη ἡ γενικὴ ἐπωνυμία «Κατηχητικά Σχολεῖα Ἁγίου Δημητρίου». Ἡ προσπάθεια αὕτη ἐκτιμηθεῖσα δεόντως παρὰ τοῦ πατραϊκοῦ λαοῦ ἠδυνήθη νὰ ἀντιπαρέλθῃ τὸν ἐν ἔτει 1930 ἐκσπᾶσαντὰ διωγμὸν κατ' αὐτῶν ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ Μητροπολίτου, ὅστις παρασυρόμενος ἐκ κακῶν εἰσηγήσεων τὰς ὁποίας ἐξέτρεφον καὶ ὑπερβολαί τινες ἐν τῷ ζήλῳ τοῦ διευθυντοῦ αὐτῶν, ἐπεχείρησεν δι' ἐμμέσου τρόπου τὴν διάλυσιν τούτων⁷. Ἀντιταχθεὶς εἰς τοῦτο ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ διευθυντὴς αὐτῶν, ἤχθη ἐπὶ Συνοδικῷ δικαστηρίῳ καὶ κατεδικάσθη ἐπὶ ἀπειθείᾳ εἰς ἐξάμηνον ἀργίαν καὶ σωματικὸν περιορισμὸν ἐν τῇ μονῇ τῆς μετανοίας του⁸. «Ἄμα τῇ λήξει τῆς ποινῆς ὁ ἀρχιμανδρίτης Γερβάσιος Παρασκευόπουλος συνέχισεν τὸ ἔργον αὐτοῦ μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐπέκτασιν τούτων καὶ εἰς ἄλλας ἐνορίας τῆς πόλεως, ὡς «παραρτήματα». Τοιαῦτα «παραρτήματα» ἐλειτούργησαν ἐν αἰθούσαις, ἐν τῇ ἐνορίᾳ Ἁγίας Τριάδος, Ἁγίου Ἀνδρέου, Ἁγίου Διονυσίου, Προφήτου Ἡλιοῦ, Παναγίας Ἀλεξιοτίσης καὶ ἀλλαχοῦ. Τὴν χρησιμοποίησιν αἰθούσης ἀντὶ τοῦ ναοῦ πρὸς λειτουργίαν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων ἐπέβαλον κυρίως λόγοι προνοίας ἕνεκα τῆς δυσχερείας ἣτις προῆλθεν ἐκ μέρους τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου κατὰ τὴν προμνησθεῖσαν σύγκρουσιν.

Σ κ ο π ὄ ς. Σκοπὸς τῶν σχολείων τούτων ἐτέθη ὡς καὶ ἐν τῷ Καταστατικῷ ἀναγράφεται «ἡ διὰ πρακτικῆς διδασκαλίας ὀρθῆ καὶ πιστῆ ἐφαρμογῆ τῶν ἀληθειῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας»⁹. Μὲ γνώ-

5. Ἀντώνιος Παράσχης (1906-1944)— Τὸ ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Παν. Τρεμπέλα καὶ ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ αὐτοῦ λόγῳ λεχθὲν ὅτι τὸ πρῶτον Κατηχητικὸν Σχολεῖον ἰδρύθη ἐν Πάτραις, θὰ ἀφεώρα, εἰκάζομεν, Κατηχητικὸν Σχολεῖον ἰδρυθὲν τῇ στενῇ συνεργασίᾳ ἐπισκόπου καὶ πρεσβυτέρου ὅποτε πράγματι τὸ πρῶτον τοιοῦτον εἶναι τὸ ἐν Πάτραις Κατηχ. Σχολεῖον ἁγίου Δημητρίου.

6. Ἀρχιμ. Γερβάσιου Παρασκευόπουλου, «Τὰ Κατηχητικά Σχολεῖα Πατρῶν» Περιοδ. «Ἀνάπλασις» Τόμ. 1955 σελ. 361.

7. Βλ. ὑπ' ἀριθ. 2111)25)9)1930 Ποιμαντορικὴν Ἐγκύκλιον Ἱ. Μητροπόλεως Πατρῶν.

8. Περιοδικά: «Ἀλήθεια» Πατρῶν ἀπὸ Ὀκτωβρίου κ. ἐξ. «Ζωή» Τόμ. 1931 ἀριθμ. φύλλου 994 «Μετὰ τὴν δίκην». Ἐφημερίδες «Ἀκρόπολις» 20-10-30 «Ἡμερήσιος Τύπος» 21-10-30 καὶ «Ἀπογευματινὴ» Πατρῶν καὶ «Νεολόγος Πατρῶν» ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1930 κ. ἐξ.

9. «Καταστατικὸν τοῦ ἐν Πάτραις Κατηχητικοῦ Σχολεῖου ἁγίου Δημητρίου». Πάτραι 1923 σελ. 4.

μονα δὲ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου ἐγένετο πάντοτε ἡ ἐκλογή τῆς πρὸς διδασκαλίαν ὕλης. Ὡς μὲθ' οὗτος διδασκαλίας ἐν τοῖς σχολείοις τούτοις ἠκολουθήθη ἡ ἀκροαματικὴ μετὰ τῆς διαλογικῆς (ἐρωταποκρίσεων) συνετάγησαν δὲ καὶ ἀνάλογα βοηθήματα, χειρόγραφα ἢ ἐντυπα¹⁰, μὲ θέματα εἰλημμένα ἐκ τῆς Παλαιᾶς ἢ ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Οὕτω, μετὰ τὴν προσφορὰν καὶ ἐμβάθυνσιν ἐπὶ τοῦ νέου θέματος, ἐξήγοντο δύο ἢ καὶ πλείονα ἠθικὰ διδάγματα καὶ «ρητὸν» πρὸς ἀπομνημόνευσιν ἀναλόγως πρὸς τὸν κύκλον εἰς ὃν ἀνήκε τὸ διδασκόμενον μάθημα¹¹.

Κύκλοι μαθημάτων. Ἐν τοῖς Κατηχητικοῖς Σχολείοις «ἀγίου Δημητρίου», οἱ κύκλοι τῶν μαθημάτων ἦσαν τρεῖς:

Ὁ πρῶτος κύκλος περιελάμβανε μαθητὰς τῶν πρώτων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου¹² ἐνθα ἡ διδασκαλία παρείχετο ἐποπτικῶς δι' ἀναλύσεως τοῦ περιεχομένου σειρᾶς εἰκόνων ἀπεικονιζόντων γεγονότα ἐκ τε τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Εἰς τὸν δεύτερον κύκλον, ὅστις περιελάμβανε μαθητὰς τῶν τελευταίων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ καὶ τῶν πρώτων τοῦ Γυμνασίου, παρείχετο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὡς ἄνω ἀναφερθέντων βοηθημάτων, διδασκαλία ἐπὶ θεμάτων εἰλημμένων ἐκ τῆς Παλαιᾶς ἢ ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Οἱ θερμότεροι τῶν μαθητῶν τούτων ἐπελέγοντο καὶ εἰσήγοντο ἀπὸ τῆς προτελευταίας τάξεως τοῦ Γυμνασίου εἰς ἕτερον, τρίτον κύκλον, ὅστις ἔφερε σωματικῶν χαρακτῆρα ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Κατηχητικὸς Σύνδεσμος Νέων». Ὁ Σύνδεσμος οὗτος παρεῖχεν εὐκαιρίας πνευματικῆς οἰκοδομῆς εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ, ἀπασχολῶν ταῦτα μὲ τὴν μελέτην τῶν Πατέρων καὶ γενικωτέρων θεολογικῶν θεμάτων ἔτι δὲ καὶ μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καθ' ὅλας τὰς ἐκφάνσεις αὐτῆς. Ἐκ τοῦ «Συνδέσμου» τούτου ἐπελέγοντο τὰ στελέχη τῆς κατηχητικῆς κινήσεως ἅτινα ἐμαθήτευον καὶ εἰς εἰδικὸν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχιμανδρίτου Γερβασίου, Κατηχητικὸν Φροντιστήριον.

Διοικήσις. Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα «Ἁγίου Δημητρίου» εἶχον προσωποπαγῆ χαρακτῆρα ἕνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς ἐπιβολῆς, ἣν ἴσκει ἐπ' αὐτῶν ὁ ἰδρυτὴς καὶ διευθυντὴς των. Ὑπῆρχεν ἐν τούτοις Σχολικὴ Ἐφορεῖα προεδρευο-

10. Τὰ ὑπὸ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων ἐκτυπωθέντα ἐν ἔτει 1923 τέσσαρα τεύχη ὡς κατηχητικὰ βοηθήματα, εἶναι ὑποτυπώδη μὲν πλὴν τὰ πρῶτα ἐντυπα βοηθήματα τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων. Περὶ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν βλέπε ἀρχιμ. Γερβασίου Παρασκευοπούλου. «Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ νεωτέρου ἐν Ἑλλάδι Κατηχητικοῦ Σχολείου». Περιοδ. «Ἀνάπλασις» Τόμ., 1954 σελ. 347 κ. ἐξ.

11. Πλείονα περὶ τῆς διδασκασίας ἐν τοῖς Κατηχητικοῖς Σχολείοις Ἁγίου Δημητρίου ὕλης. βλ. εἰς ἄρθρα ἀρχιμ. Γερβασίου Παρασκευοπούλου. «Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα Πατρῶν» περιοδ. «Ἀνάπλασις» Τόμ. 1955 σελ. 360 κ. ἐξ.

12. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1984-1987 ἐλεισθήσαν καὶ «Κατηχητικὰ Νηπιαγωγείου» διὰ τὴν προσχολικὴν ἡλικίαν.

μένη ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, ἥτις ἐξήσκει τὴν γενικὴν ἐφ' ὅλου τοῦ ἔργου ἐποπτεῖαν καὶ ἐμερίμνα διὰ τὴν εὐόδωσιν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων καὶ τὴν συντήρησιν τῶν κτηρίων αὐτῶν¹³.

Γνώρισμα ἰδιάζον τῶν σχολείων τούτων ἦτο ὁ ἐκκλησιαστικὸς αὐτῶν χαρακτήρ οὐ μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐξαρτήσεως αὐτῶν παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας ὅπως προσπαθείας ὅπως ἀναπτύξῃ παρὰ τοῖς τροφίμοις αὐτοῦ τὸ λατρευτικὸν πνεῦμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ λατρευτικὴ ζωὴ ἐβιοῦτο διὰ τῶν προτύπων λειτουργιῶν τῶν, ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ, χάριν τῶν μαθητῶν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τελουμένων, οὐ μόνον δὲ ἡ Ἱερὰ Ἵμνωδία¹⁴ καὶ ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ ἀπετέλουν προσφιλεῖς τῶν μαθητῶν ἐνασχόλησιν ἀλλὰ καὶ τοῦ ἱερόπαιδος καὶ τοῦ νεωκόρου προσέτι τὰ ἔργα εἰς αὐτοὺς οἰκειοῦντο οἱ μαθηταὶ τῶν Κατηχ. Σχολείων «ἀγίου Δημητρίου» καθίσταντο λίαν εὐχάριστα¹⁵ καὶ ἐπωφελεῖ.

Τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων «Ἁγίου Δημητρίου» ὁ καρπὸς ὑπῆρξεν πολὺς. Πολλοὶ δὲ σύγχρονοι ἐργάται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μας ἐργαζόμενοι ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ Ἐπισκόπου μέχρι τοῦ λαϊκοῦ διδασκάλου προῆλθον ἐξ αὐτῶν.

§ 3. Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα ἀδελφότητος Θεολόγων «Ζωή».

Σπουδαίαν ὄθησιν εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ συστηματοποίησιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου παρ' ἡμῖν ἔδωκεν ἡ ἀνάμιξις εἰς τὸ ἔργον τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ζωή». Προτροπῇ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου ἡ Ἀδελφότης «Ζωή» ἀνέλαβε κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1926-27 τὴν ἰδρυσιν καὶ συντήρησιν ἑπτὰ Κατηχητικῶν Σχολείων ἀρρένων λειτουργούντων εἰς διαφόρους ναοὺς τῆς πρωτευούσης. Πρὸς τοῦτο συνεστήθη ἐξ ἀρχῆς φροντιστήριον Κατηχητῶν, ἐν ᾧ προητοιμάζοντο ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς Ἀδελφότητος Δημ. Παναγιωτοπούλου οἱ Κατηχηταί¹⁶. Ἀργό-

13. Ἐκτὸς τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων ἡ ὑπὸ τὸν πατέρα Γερβάσιον κίνησις ἐξετείνετο καὶ εἰς ἄλλους τομεῖς χριστιανικῆς δράσεως ὡς Χειροτεχνικαὶ Σχολαί, Φιλανθρωπικαὶ Ὅμαδες κ.λ.π.

14. Τὴν Βυζαντινὴν μουσικὴν ἐν τοῖς Κατηχητικοῖς Σχολείοις ἀγίου Δημητρίου Πατρῶν ἐδίδαξεν ὁ διακεκριμένος μουσικοδιδάσκαλος Θεόδωρος Σπανόπουλος συνθέσας ἅμα ὡς ἐπίσημον τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων ὕμνον τὸ «Ἀφετε τὰ παιδία».

15. Βλ. Β α σ. Ἐξ ἀρχοῦ «Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» Ἀθῆναι 1949 σελ. 20-21. Πρβλ. καὶ Ἐπισκόπου Θαυμακοῦ Χ ρ υ σ ο σ τ ὀ μ ο υ «Περὶ Νεωκόρων» περιοδ. «Ἐκκλησία» τόμ. 1959.

16. Τὰ περὶ τῆς Ἀδελφότητος «Ζωή» ἀναφερόμενα ἐνταῦθα ἰσχύουν καὶ διὰ τὴν ἐν ἔτει 1960 ἰδρυθεῖσαν Ἀδελφότητα Θεολόγων ἀφ' Ἰωάννου εἰς τὴν προσεχώρησαν καὶ τὰ παλαιότερα τῶν στελεχῶν τῆς κατηχητικῆς κινήσεως ἐν οἷς καὶ ὁ πρωτεργάτης αὐτῆς Δημήτριος Παναγιωτόπουλος.

τερον συνεστήθησαν και Κατηχητικά Σχολεία Θηλέων εις τὰ ὁποῖα, ἐγκρίσει τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου, ἀνέλαβον τὴν διδασκαλίαν Κατηγήτριαι. Τὸν θεσμόν τῶν Κατηχητριῶν ἐνέκρινε και ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. (Συνεδρία 14ης Ἰανουαρίου 1937).

Σ κ ο π ὸ ς τῶν σχολείων τούτων ἐτέθη ἐξ ἀρχῆς τὸ νὰ «ὠδηγήσῃ τοὺς μαθητὰς εις τὴν χριστιανικὴν ἐπίγνωσιν και ζωὴν, δηλαδὴ, νὰ διαφωτίσῃ παρ' αὐτοῖς τὴν ὀρθὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν και τὸν Σωτῆρα Χριστόν, νὰ συνδέσῃ αὐτοὺς ἀναποσπάστως πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς εις τὴν «ἐν πνεύματι και ἀληθείᾳ» λατρείαν πρὸς τὸν Θεόν, νὰ ἐμπνεύσῃ εις αὐτοὺς ἰδανικὰ χριστιανικὰ και τὸν πόθον τῆς ὑπερησίας εις τὴν διάδοσιν τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν και τὴν ὠφέλειαν τοῦ πλησίον».

Ἐξ ἀρχῆς καθωρίσθησαν διάφοροι βαθμίδες Κατηχητικῶν Σχολείων, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παιδῶν, εις τρεῖς τύπους¹⁷.

α) Τὸ Κατώτερον Κατηχητικὸν Σχολεῖον, δεχόμενον μαθητὰς τῆς Δ', Ε' και ΣΤ' τάξεως πλήρους δημοτικοῦ σχολείου, ἡλικίας 9-11 περίπου ἐτῶν.

β) Τὸ Μέσον Κατηχητικόν, δεχόμενον μαθητὰς Α', Β', και Γ' τάξ. ἐξαταξίου Γυμνασίου ἢ ἀντιστοίχων τάξεων ἄλλου τινὸς σχολείου, δηλ. ἡλικίας 12-14 περίπου ἐτῶν, και

γ) Τὸ Ἀνώτερον Κατηχητικόν, δεχόμενον μαθητὰς τῶν τριῶν ἀνωτέρων τάξεων Γυμνασίου ἢ ἄλλου ἀντιστοίχου σχολείου, δηλ. ἡλικίας 15-17 περίπου ἐτῶν.

Διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν σχολείων τούτων συνεγράφησαν εἰδικὰ βοηθήματα, τὰ ὁποῖα χειρογράφως κατ' ἀρχὰς κυκλοφοροῦντα, ἐξεδόθησαν τελικῶς εις αὐτοτελῆ βοηθήματα, τρία δι' ἕκαστον κύκλον. Οὕτω διὰ τὰ Κ α τ ὠ τ ε ρ α Κατηχητικὰ Σχολεῖα ἐξετυπώθησαν τὰ βοηθήματα: α) «Ἐπουράνιος Πατήρ», β) «Γίος τοῦ Θεοῦ», γ) «Ὁ Παράκλητος». Διὰ τὰ Μ έ σ α: α) «Ὁ Θεὸς και τὰ τέκνα του», β) «Ὁ Ποιμὴν ὁ καλός», γ) «Ἡ Ἐκκλησία μας». Διὰ τὰ Ἀ ν ὠ τ ε ρ α: α) «Θεὸς και Κόσμος», β) «Ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Πίστewς», γ) «Ἐκκλησία και Κοινωνία». Ἐν ἐκάστῳ τῶν βοηθημάτων τούτων προτάσσεται εἰσαγωγή ἔνθα παρέχονται ὀδηγίαι πρὸς τὸν Κατηχητὴν πρὸς ἐπιτυχεσιέραν διεξαγωγὴν τοῦ μαθήματος.

17. Τὰ μαθήματα τοῦ Φροντιστηρίου Κατηχητῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸ ἔτος 1952-53 παρεκολούθησαν 61 σπουδασταὶ ἐξ ὧν 38 φοιτῆται Θεολογίας, τὸ δὲ Κατηχητριῶν παρεκολούθησαν 68 σπουδαστριάι ἐξ ὧν 4 πτυχιούχοι τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας και 7 φοιτήτριαι τῆς Θεολογίας. (Βλ. Ἐκθεσὴν Κατηχητικῶν Σχολείων «Ζωὴς». Ἀθῆναι 1953 σελ. 17).

18. Τὴν εις τρεῖς κύκλους (Ἀνώτερον-Μέσον-Κατώτερον) διάκρισιν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων διετήρουν και ἕτερα ἐκτὸς τῆς ἀδελφότητος Κατηχητικὰ Σχολεῖα, ὡς τὸ τοῦ ἀγίου Βασιλείου Πειραιῶς (1934) ἔνθα τὸ μὲν Κατώτερον και Μέσον διηρυθύνετο ὑπὸ τοῦ ἱεροδιακόνου Βασ. Ἀπέση (νῦν πρῶτον Ἀγγλισσῶν) τὸ δὲ Ἀνώτερον ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Μικρηῆ («Ὁρα περιοδ. «Ἱερὸς Σύνδεσμος» Τόμ. 1934 σελ. 270.

Πρὸς καταρτισμὸν τοῦ προγράμματος διδασκαλίας καθὼς καὶ διὰ τὸ ὅλον ἔργον τῆς ἀγωγῆς ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν τὰ πορίσματα τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδὸς καὶ τινὰ ξένα βοηθήματα¹⁹ ἰδιαιτέρα δέ, ὡς ἀναφέρεται, φροντίς κατεβλήθη ὅπως «μορφώσωμεν διὰ τὴν χώραν μας τύπον Κατηχητικοῦ προσαρμοζόμενον εἰς τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας τῆς ἐλληνικῆς οἰκογενείας, καθὼς καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας»²⁰. Ἡ κατάταξις τῆς διδασκτέας ὕλης δι' ἕκαστον τριετῆ κύκλον μαθημάτων ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Πίστεως διάταξιν τῶν πιστευτέων περὶ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Θεοῦ Πνεύματος, περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ, περὶ Ἁγίου Πνεύματος καὶ Ἐκκλησίας. Ὅλος διάφορος ὅμως εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν κεντρικωτάτων τούτων γραμμῶν εἰς τοὺς τρεῖς τύπους τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολεῖου. Ὁμοίως διάφορος εἶναι καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἠθικοῦ μέρους (καθήκοντα, ἀρεταί, κακίαι).

Μέθοδος διδασκαλίας. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας, ὡς πορεία τῆς διδασκαλίας δι' ἕκαστον μάθημα ἀκολουθεῖται ἢ ὑπὸ τῆς Γενικῆς Διδακτικῆς ὑποδεικνυμένη²¹. Προηγεῖται δηλαδὴ ἡ προσφορά τοῦ νέου, γινόμενη εἰς τὰ Κατώτερα καὶ τὰ Μέσα σχολεῖα διὰ ζωηρᾶς καὶ παραστατικῆς διηγήσεως, ἀκολουθεῖ ἡ ἐπεξεργασία, καταλήγουσα εἰς τὴν διατύπωσιν ὀρισμένου διδάγματος καὶ ἔπεται ἡ ἐμπέδωσις ἢ ἐφαρμογὴ. Εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐπεξεργασίας ἐνθαρρύνονται οἱ μαθηταὶ νὰ εἴπουν τὰς ἐντυπώσεις καὶ κρίσεις των καὶ γίνεται χρῆσις τῆς διαλογικῆς μορφῆς²². Λεπτομερέστερα ὁδηγίαι περὶ τῆς πορείας τῆς διδασκαλίας ἀναγράφονται εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἐντύπων βοηθημάτων.

Διὰ τὸ μάθημα διατίθεται μία ὥρα καθ' ἑβδομάδα, ἦτοι 45' περίπου διὰ τὸ κυρίως μάθημα καὶ 15' διὰ τὴν ἐπακολουθοῦσαν ὠδικήν. Σκοπὸς αὐτῆς εἶναι κυρίως ἡ καλλιέργεια τοῦ συναισθήματος, ἀκόμη δὲ καὶ ὁ ἐφοδιασμὸς τῶν μαθητῶν μὲ ἄσματα ἐνθουσιαστικὰ καὶ διδακτικά. Τὰ διδασκόμενα ἄσματα, καθὼς καὶ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας, περιέχονται εἰς τὴν ἐπίτηδες καταρτισθεῖσαν καὶ ἐκδοθεῖσαν συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἕμνοι καὶ ποιήματα διὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν.» Πλεῖστα δὲ τῶν ἀσμάτων τούτων ἐτονίσθησαν καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ

19. Κύρια βοηθήματα πρὸς σύνταξιν τῶν ἔργων τούτων ὑπῆρξαν τά: Christian Nurture Series 1930, τόμος 10. Christian truth and Life Τόμ. 3 Westminster Departmental Graded Lessons Series 1927 καὶ 1947 καθὼς καὶ τὸ πρόγραμμα δι' ὅλας τὰς βαθμίδας Religions Education press, 1946.

20. Βλ. «Ἐκθεσις περὶ τῆς ὅλης ὀργανώσεως τῶν ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «Ζωῆ» ἰδρυμένων Ἐκκλησιαστικῶν Κατηχητικῶν Σχολείων» Ἀθῆναι 1948 σελ. 8.

21. Βλ. Ν. Ἐξαρχοπούλου, Γενικὴ Διδακτικὴ, τόμ. Β' σελ. 104-151. Πρβλ. καὶ Σ. Καλλιᾶφα, Ἡ θρησκεία καὶ ἡ διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν, 1930, Π. Τρεμπέλα, Κατηχητικὴ, 1931, σ. 228 ἐξ.

22. Βλ. Ν. Ἐξαρχοπούλου, Γενικὴ Διδακτικὴ, τόμ. Β', σελ. 152-157.

τὸν τίτλον «Εὐσεβῆς μελωδία» μὲ βυζαντινὴν καὶ εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν γραφὴν.

Συμμετοχὴ εἰς τὴν λατρείαν. Ἰδιαίτερα φροντίς λαμβάνεται διὰ τὴν ἐν ἐπιγνώσει κατὰ τὸ δυνατόν συμμετοχὴν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν λατρείαν καὶ τὰς ἱερὰς τελετὰς τῆς Ἐκκλησίας, ἐν γένει. Ὅχι μόνον προτρέπονται εἰς τακτικὸν ἐκκλησιασμόν, ἀλλὰ καὶ διδάσκονται τὴν εὐλαβῆ στάσιν καὶ παρακολούθησιν τῆς θείας Λειτουργίας. Διὰ τὰ Μέσα καὶ Ἀνώτερα σχολεῖα ὀργανώνεται κατ' ἔτος ἀπαραιτήτως ἐξομολόγησις καὶ ἄπαξ καὶ δὶς, κατόπιν εἰδικοῦ μαθήματος καὶ ἀναλόγων ὁδηγιῶν πρὸς τοὺς μαθητάς. Ἡ ἐξομολόγησις ἀνατίθεται εἰς μορφωμένους καὶ ἐμπείρους πνευματικούς. Ὅσακις δὲ γίνεται ἡμερησία ἐκδρομὴ λαμβάνεται πρόνοια, ὥστε νὰ συνδυασθῇ μὲ θείαν λειτουργίαν καὶ μὲ ἐπίκαιρον ὁμιλίαν τοῦ Κατηχητοῦ.

Γενικώτερον, προτρέπονται καὶ ἐνθαρρύνονται οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ καθήκον τῆς κατ' ἰδίαν προσευχῆς. Εἰς ἕκαστον δὲ μάθημα διατυπώνουν οἱ μαθηταὶ καὶ προσευχὴν αὐτοσχέδιον σχετικὴν μὲ τὸ ἀναπτυχθὲν δίδαγμα.

Ὁ μ ἄ δ ε ς. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὰ Μέσα καὶ Ἀνώτερα Κατηχητικὰ οἱ ἄριστοι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν μαθηταὶ συνεκροτήθησαν εἰς ἰδιαίτερας μικρὰς ομάδας, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν «Χριστιανικαὶ Μαθητικαὶ Ὅμαδες.» Εἰς τὰς ομάδας αὐτάς δίδεται καὶ ἰδιαίτερα ἀγωγή ἀπὸ εἰδικούς ὀμαδάρχας καὶ ἐνιαῖον παιδαγωγικὸν πρόγραμμα. Αἱ ὀμάδες αὐταὶ ἀπαρτίζονται ἀπὸ τὰ ζωτικώτερα στοιχεῖα τοῦ Κατηχητικοῦ καὶ ἀναλαμβάνουν δράσιν εἰς τὸ Κατηχητικὸν καὶ τὸ Γυμνάσιόν των, προαλείφονται δὲ διὰ στελέχη τῆς Κατηχητικῆς κινήσεως.

Διὰ τὰ μέλη τῶν μαθητικῶν ὀμάδων ὀργανοῦται κατὰ τὸ θέρος κατασκήνωσις ὑποδειγματικῆ, μὲ πλούσιον καθημερινὸν ἐκπαιδευτικὸν πρόγραμμα, μὲ μαθήματα καὶ ψυχαγωγίας καὶ ἄσματα κλπ.

Δι ἄ φ ο ρ α π α ι δ α γ ω γ ι κ ἄ μ ἔ τ ρ α. Ἐκτὸς τῆς ἀπὸ κοινοῦ διδασκαλίας κατὰ τὸ μάθημα καὶ τῶν ἰδιαίτερον μαθημάτων εἰς τὰ μέλη τῶν ὀμάδων, ἡ Κατηχητικὴ ἐπιλαμβάνεται πάσης εἰκαιρίας, ὅπως ἔρογεται καὶ εἰς προσωπικὴν ἐπαφὴν πρὸς τοὺς μαθητάς καὶ ἀποτείνη πρὸς αὐτοὺς νοουθεσίας καὶ προτροπὰς, ἰδίως κατόπιν πληροφοριῶν ἐκ μέρους τῶν γονέων των.

Πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἐκ τῶν μαθημάτων διδασκαλίας, ἐκτυποῦνται κατ' ἔτος διὰ τὰ Κατώτερα καὶ Μέσα σχολεῖα μικραὶ εἰκόνες, ἀναφερόμεναι εἰς τὸ ἱστορικὸν γεγονός τοῦ μαθήματος, αἱ ὁποῖαι καὶ δίδονται δωρεὰν εἰς τοὺς μαθητάς.

Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς ἐκδίδονται εἰς τεύχη σειρὰ παιδικῶν διηγημάτων. Μὲ αὐτὰ δέ, καὶ ἄλλα βιβλία μορφωτικά, ἔχει ὀργανωθῆ εἰς πλεῖστα Κατηχητικὰ δανειστικὴ βιβλιοθήκη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν οἱ

μαθηταὶ ἐναλλάξ παραλαμβάνουν, ἐπὶ ἐπιστροφῇ βιβλία καὶ μελετοῦν κατ'οἶκον. Ἐκτὸς τούτου, ἀπὸ τοῦ 1946 ἐξεδόθη καὶ εἰδικὸν διὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν περιοδικὸν «ἡ Ζωὴ τοῦ παιδιοῦ». Τὸ παιδικὸν τοῦτο περιοδικὸν κατέστη ἀνάγκασμα προσφιλὲς κυκλοφορεῖ δὲ εἰς πολλὰς δεκάδας χιλιάδων ἀντιτύπων.

Διοικήσεις καὶ προσωπικὸν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων.

Πρὸς καλλιτέραν παρακολούθησιν τῆς λειτουργίας τῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς «Ζωῆς» Κατηχητικῶν τῆς περιοχῆς Ἀθηνῶν, κατανέμονται ταῦτα εἰς περιφέρειας, ὧν ἐκάστη περιλαμβάνει 10-15 σχολεῖα. Εἰς ἐκάστην περιφέρειαν εἶναι τεταγμένος καὶ εἰς ἐπόπτης. Τὰ Κατηχητικά θηλέων ἀποτελοῦν ἰδίας περιφέρειας ὑπὸ ἀναλόγους ἐποπτίας. Δύο ἢ τρεῖς δὲ περιφέρειαι ὑπάρχοντα ὑπὸ μίαν ἐπιθεώρησιν μὲ ἓνα ἐπιθεωρητὴν ἐπὶ κεφαλῆς. Καὶ εἰς τὰ Κατηχητικά θηλέων εἶναι ὁμοίως τεταγμένοι ἐπιθεωρητρίαι, ἡ αὐτὴ δὲ διοικητικὴ διάρθρωσις ἰσχύει καὶ διὰ τὰ Κατηχητικά τῶν ἐπαρχιῶν. Οἱ ἐπιθεωρηταὶ μετὰ τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ ἀποτελοῦν τὸ κεντρικὸν Συμβούλιον τῶν Κ.Σ. τὸ ὁποῖον ρυθμίζει τὴν ὅλην κατηχητικὴν κίνησιν²³.

Ὡς Κατηχηταὶ ἐκλέγονται νέοι εὐσεβεῖς, ζηλωταί, μὲ ζωὴν χριστιανικὴν μεμαρτυρημένην. Προσόντα μορφώσεως, ζητοῦνται ἀπὸ τοὺς Κατηχητάς τοῦλάχιστον ἀπολυτήριον γυμνασίου. Εἰς τὰ Μέσα διδάσκουν κατὰ τὸ πλεῖστον πτυχιούχοι, ἰδίως θεολόγοι, εἰς δὲ τὰ Ἀνώτερα πτυχιούχοι θεολόγοι. Αὐτὰ ἰσχύουν καὶ διὰ τὰς Κατηχητρίδας, ὡς καὶ διὰ τοὺς ἀρχηγούς, τῶν ὁμάδων, ἀρρένων καὶ θηλέων.

Οἱ Κατηχηταὶ καὶ οἱ ὁμαδάρχαι ἐκπαιδεύονται εἰς εἰδικὰ φροντιστήρια, ὅπου ἐφοδιάζονται μὲ τὰς ἀναγκαίας παιδαγωγικὰς γνώσεις, λαμβάνουν δὲ καὶ ἄσκησιν πρακτικὴν.

Παρὰ τοὺς Κατηχητάς, ὑπάρχουν καὶ βοηθοί, μὲ τὰ αὐτὰ προσόντα μορφώσεως καὶ ἤθους. Ὅπου δὲ ὁ Κατηχητὴς δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ διδάξῃ τὴν ᾠδικὴν, χρησιμοποιοῦνται ἰδιαίτεροι διδάσκαλοι γνώσται τῆς μουσικῆς προπεπαιδευμένοι καὶ αὐτοὶ δεόντως. Ὀλόκληρον δὲ τὸ προσωπικὸν τῶν Κ.Σ. παρέχει τὰς ὑπηρεσίας του δωρεάν.

Τὰ Κατηχητικά Σχολεῖα τῆς Ἀδελφότητος «Ζωὴ» ἐγνώρισαν μεγάλην ἐξάπλωσιν οὐ μόνον ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς

23. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ λιμοῦ μαθηταὶ τῶν Κατηχητικῶν Πειραιῶς ἔσχον τὴν πρωτοβουλίαν νὰ ὀργανώσουν λογίαν ὑπὲρ τῶν λιμοττόνων παιδιῶν. Κατὰ δὲ τὰ Χριστούγεννα 1947 ἐστάλησαν ἀπὸ τὰ Κατηχητικά τῆς περιφέρειας Ἀθηνῶν εἰς τὰ ἀνταρτόπληκτα παιδιὰ τῶν βορείων Ἐπαρχιῶν καὶ τῆς Κονίτισης 1600 ὀκάδες γλυκισμάτων, τὰ ὅποια συνάδουσαν καὶ συγνηθικαὶ ἐπιστολαὶ τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς δοκιμαζομένους μικροὺς ἀδελφούς των.

πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀκόμη πέραν τούτων, μέχρι τῶν ἀπωτάτων χωρίων τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος²⁴.

24. Εἰς τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα τῆς περιφέρειας Ἀθηνῶν ἐργάσθησαν κατὰ τὸ ἔτος 1952-1953 ὡς Κατηχηταί, Ὁμαδάρχαι καὶ Ἐπόπται 218, Κατηχητρίαι καὶ Ἐπόπτριαι 211, Πνευματικοὶ πατέρες ἀσχοληθέντες μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν μαθητῶν 13. Ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τούτου ὑπῆρξαν ἀπόφοιτοι Γυμνασίου 49, φοιτηταὶ καὶ τελειόφοιτοι τῆς θεολογίας διαφόρων ἄλλων Σχολῶν 440, πτυχιούχοι τῆς Θεολογίας 47, πτυχιούχοι διαφόρων ἄλλων σχολῶν 100.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

ΤΟ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΩΣ ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΘΕΣΜΟΣ

Νέα περίοδος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου ἀρχεται διὰ τῆς ἐν ἔτει 1945 ἀναδιοργανώσεως τοῦ γενικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου, ἐκτὸς τῆς παρασχεθείσης ἄχρι τοῦδε ἀναγνωρίσεως καὶ ὑποστηρίξεως τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους Ἐπισκόπων, προστίθεται ἤδη καὶ ἡ πρωτοβουλία τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως διὰ τὴν περαιτέρω διοργάνωσιν, ἀνάπτυξιν, καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν μελέτην τῶν γενικῶν καὶ εἰδικῶν προβλημάτων τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου. Πρὸς τοῦτο ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία ἔδρυσεν εἰδικὴν ἐν τῷ ὀργανισμῷ αὐτῆς διεύθυνσιν¹ αἶνα προσδώσῃ ἄνωθεν μίαν γενικὴν κατεύθυνσιν δράσεως καὶ προπαρασκευάσῃ καταλλήλως τὰ στελέχη αὐτῆς². Πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία προέβη εἰς τὴν ἔδρυσιν εἰδικοῦ φροντιστηρίου Κατηχητῶν, κατήρτισεν ἀναλυτικὸν πρόγραμμα καὶ ἐξετύπωσεν εἰδικὰ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὡς ἄνω προγράμματος βοηθήματα. Τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα συνέταξεν ὁ καθηγητὴς τῆς Χριστιανικῆς Παιδαγωγικῆς Βασίλειος Ἐξαρχος, ἔτεροι δὲ ἔγκριτοι θεολόγοι ἀνέλαβον τὴν συγγραφὴν τῶν κατηχητικῶν βοηθημάτων³. Παρὰ τὸ ὅτι πλει-

1. Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1952-1953 ἐλειτούργησαν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀδελφότητος «Ζωὴ» 2.017 Κατηχητικὰ Σχολεῖα μὲ ἐγγραφέντας μαθητὰς καὶ μαθητρίας 148. 978. Ὡς πρὸς τὸν τύπον δὲ αὐτῶν κατανέμονται ὡς ἑξῆς: Κατώτερα ἀρρένων 395 «ἐξ ὧν 19 ἐργατικά). Κατώτερα Ἐθελῶν 404 (ἐξ ὧν 33 ἐργατικά). Κατώτερα μικτὰ 432. Μέσα ἀρρένων 239 (ἐξ ὧν 46 ἐργατικά). Μέσα Ἐθελῶν 359 (ἐξ ὧν 166 ἐργατικά). Μέσα μικτὰ 3. Ἀνώτερα ἀρρένων 95. Ἀνώτερα Ἐθελῶν 89 (ἐξ ὧν 1 ἐργατικόν). Ἀνώτερα μικτὰ 1. Ἐπίσης 92.825 μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι παρηκολούθησαν μεμονωμένα κατηχητικὰ μαθήματα εἰς διαφόρους πόλεις καὶ χωρία τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου, ἰδίως ἀπὸ περιοδεύοντας θεολόγους καὶ ἱεροκήρυκας, ὡς καὶ Κατηχητὰς διανύοντας τὴν στρατιωτικὴν τῶν θητείαν. (Ἔρα Ἐκκλησιαστικὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα ἐξυπηρετηθέντα εἰς προσωπικὸν ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων ἡ «Ζωὴ». Ἀθῆναι 1953, σελ. 4-5).

2. Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Ἀθῆναι 1949 σελ. 5.

3. Τὰ βοηθήματα ταῦτα εἶναι: 1) Ἱερὰ Μορφαὶ Παλαιᾶς Διαθήκης 2) Ἱστορία ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης 3) Ἡ Στολὴ τῆς Ψυχῆς μας 4) Οἶκος Θεοῦ 5) Ἱστορία ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης Α' 6) Ἱστορία ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης Β' 7) Ἡ Χριστιανικὴ Κοσμοθεωρία 8) Ἱστορία Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ 9) Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς 10) Ἐόρτια μαθήματα Α' 11) Ἐόρτια μαθήματα Β'. Ἡδη εἰς ὅλα τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος χρησιμοποιοῦνται ἐνιαῖα κατηχητικὰ βοηθήματα συνταχθέντα παρ' εἰδικῆς ἐπιτροπῆς μὲ ἐκπροσώπους τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τῶν Ὀρθόδοξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων, τῆς Ἀδελφότητος «Ζωὴ» καθὼς καὶ τῆς Ἀδελφότητος «Ὁ Σωτήρ».

στα νέα κατηχητικά ιδρύθησαν υπό τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἐν τε τῇ πρωτευούσῃ καὶ ταῖς ἐπαρχίαις, κυρία, εἰς τὰ πρῶτα βήματα αὐτῆς, προσπάθεια ὑπῆρξεν ἡ θεωρητικὴ μελέτη τῶν παιδαγωγικῶν προβλημάτων τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου.

Κατὰ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα προβλέπονται τέσσαρα εἶδη κατηχητικῶν σχολείων διακρινόμενα κατὰ τὴν κοινωνικοοικονομικὴν περιοχὴν εἰς α) ἀστικά καὶ β) ἀγροτικά. Κατὰ τὸ φύλον τῶν μαθητῶν εἰς α) ἄρρένων καὶ β) θηλέων. Κατὰ τὴν κυρίαν ἐνασχόλησιν τῶν μαθητῶν εἰς α) μαθητῶν ἢ σπουδαστῶν καὶ β) ἐργαζομένων. Κατὰ τὴν σωματικὴν ἢ πνευματικὴν ἀναπηρίαν εἰς α) τυφλῶν β) κωφάλαλων γ) ἀνωμάλων. Διὰ τοῦ ὧς ἄνω προγράμματος διακρίνονται τέσσαρες τύποι Κατηχητικῶν Σχολείων ἄρρένων καὶ θηλέων. Ὁ πρῶτος, τοῦ «στοιχειώδους Κατηχητικοῦ Σχολείου» περιλαμβάνει τρεῖς κύκλους⁴. Τὴν πρώτην τάξιν, διὰ μαθητὰς καὶ μαθητρίας ἡλικίας 7-8 ἐτῶν, τὴν δευτέραν διὰ μαθητὰς καὶ μαθητρίας ἡλικίας 8-9 ἐτῶν καὶ τὴν τρίτην διὰ μαθητὰς καὶ μαθητρίας ἡλικίας 9-10 ἐτῶν. Ὁ δευτερός τύπος τοῦ «Κατωτέρου Κατηχητικοῦ Σχολείου» περιλαμβάνει τρεῖς ἐπίσης τάξεις. Μίαν διὰ μαθητὰς καὶ μαθητρίας 10-11 ἐτῶν. Ἑτέραν διὰ μαθητὰς καὶ μαθητρίας 11-12 ἐτῶν καὶ τρίτην διὰ μαθητὰς μόνον 12-13 ἐτῶν.

Ὁ τρίτος τύπος, ὁ τοῦ «Ἀνωτέρου Κατηχητικοῦ Σχολείου», διακρίνεται εἰς δύο τμήματα. Ἐκ τούτων τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει δύο τάξεις, μίαν διὰ μαθητὰς 13-14 ἐτῶν καὶ μαθητρίας 12-13 ἐτῶν καὶ ἑτέραν διὰ μαθητὰς 14-15 ἐτῶν καὶ μαθητρίας 13-14 ἐτῶν, τὸ δὲ δεύτερον τμήμα περιλαμβάνει τρεῖς τάξεις δι' ἄρρενα καὶ τέσσαρας διὰ θήλεις. Μίαν δι' ἄρρενας 15-16 ἐτῶν καὶ θήλεις 14-15 ἐτῶν, ἑτέραν δι' ἄρρενας 16-17 ἐτῶν καὶ θήλεις 15-16 ἐτῶν, τρίτην δι' ἄρρενας 17-18 ἐτῶν καὶ θήλεις 16-17 ἐτῶν, τετάρτην δὲ μόνον διὰ θήλεις ἡλικίας 17-18 ἐτῶν. Ὁ τέταρτος, ὁ τοῦ «Ἀνωτέρου Κύκλου Χριστιανικῆς Μορφώσεως», περιλαμβάνει τέσσαρας τάξεις δι' ἄρρενας καὶ θήλεις. Μίαν δι' ἡλικίας 18-19 ἐτῶν. Δευτέραν δι' ἡλικίας 19-20 ἐτῶν. Τρίτην δι' ἡλικίας 20-21 ἐτῶν καὶ τετάρτην δι' ἡλικίας 21-22 ἐτῶν⁵.

~~Ἐν τῇ προσπάθειᾳ αὐτῆς ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία ἔλαβε ἀντιμεταπίσθη καὶ τὰ γενικώτερα θέματα τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου προέβη εἰς ἐκδόσιν εἰδικῶν πρὸς τοῦτο βιβλίων ὡς τὸ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς Βασιλείου Βέλλα «Ἡ Ἀποστολὴ τῶν Κατηχητῶν» Ἀθῆναι 1949, καὶ τοῦ Μητροπολίτου Αἰγιαλασίας καὶ Καλαβρυτῶν Ἀγαθονίκου, «Συμβολὴ εἰς τὴν Κατηχητικὴν» Ἀθῆναι 1949.~~

4. Ὡς εἶναι φανερόν ἀλλὰ ὡς καὶ προφορικῶς ὁ κ. καθηγητὴς μᾶς ἀνεκοίνωσεν ὑπὸ τὸν ὄρον «κύκλος» δέον νὰ νοηθῇ «τάξις».

5. Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα σελίς 16-17 καὶ τὴν ἐν τῷ προγράμματι πούτερ ἀνέπτυξεν τῆς δι' ἕκαστον τύπον τοῦ Κατηχ. Σχολείου ὕλης σελ. 18-40

Ἄλλ' ἢ ἐκ μέρους τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας υἰοθεσία τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου δὲν ἀπετέλει τὴν μόνην ἐπίσημον ἀναγνώρισιν αὐτοῦ διότι μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡ Πολιτεία ἤλθεν εἰς ἐπίσημον ἐπικρότησιν τοῦ ἔργου τούτου, διὰ τῶν κατὰ τόπους ὀργάνων αὐτῆς, ἰδιαίτατα δὲ διὰ τῆς ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως ἐκ μέρους τῆς διοικήσεως τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας. Εἰς πᾶσαν παρεχομένην εὐκαιρίαν συνιστᾷ αὕτη εἰς τοὺς ἑλληνοπαιδας τὴν φοίτησιν αὐτῶν εἰς τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα τονίζουσα τὴν μεγίστην σπουδαιότητα, ἣν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἑλληνοχριστιανικῆς ἀγωγῆς τῆς μαθητιώσης νεότητος ἐνέχουν τὰ ἀνά τὰ πέρατα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας τῇ εὐγενῇ καὶ θεοπνεύστῳ φροντίδι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἑλληνικῶν Χριστιανικῶν ὀργανώσεων λειτουργοῦντα Κατηχητικὰ Σχολεῖα»⁶.

Εἰς πλεῖστας δὲ περιπτώσεις πολῦτιμος ὑπῆρξεν ἡ ἀρωγὴ τῶν ὀργάνων τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου. Πολλοὶ ἐκπαιδευτικοὶ εἰς τὸν φόρτον τῆς σχολικῆς τῶν ἐργασίας προσθέτουν καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ Κατηχ. Σχολείου μέριμναν. Ἐνίοτε δὲ καὶ στέγην παρέχουν εἰς τὸ Κατηχ. Σχολεῖον τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα ὅπου δὲν προσφέρεται κατάλληλος ἐν τῷ ναῶ θέσις. Πάντα δὲ ταῦτα μετὰ τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἀυπέρτατον καθῆκον πάντων τῶν ταχθέντων διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἔθνικὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν ἑλληνοπαίδων ἀποτελεῖ ἡ παντὶ τρόπῳ ἀμέριστος ἐνίσχυσις τοῦ σκοποῦ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου»⁷.

Ἐκτὸς τῆς ἐκ μέρους τῆς διοικήσεως τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας συμπαραστάσεως εἰς τὸ ἔργον τοῦ Κατηχ. Σχολείου καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς πλευρᾶς θερμῆ προσεφέρθη ἡ ἀναγνώρισις τοῦ παιδαγωγικοῦ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου ἔργου ἐκ μέρους διακεκριμένων τῆς Παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης ἐκπροσώπων⁸, οἵτινες ἀνεπιφυλάκτως συνιστοῦν τὴν εἰς τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον φοίτησιν τονίζοντες δεόντως τὰ ἐξ αὐτῆς ἀγαθὰ⁹.

6. Ὑπ' ἀριθμ. 117.988)4)12)53 ἐγκύκλιος Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας.

7. Ἐνθ' ἀνωτέρω.

8. Οἱ Ἀκαδημαῖκοι καὶ Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Νικόλαος Ἐξαρχόπουλος καὶ Μαρίνος Γερούλανος. Οἱ Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Σπ. Καλλιάφας, Ἰ. Σταματάκος καὶ Ἰ. Παπασταύρου. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου Μέσης Ἐκπαίδευσως Κωνστ. Γεωργούλης. Οἱ ἀνώτατοι Ἐκπαιδευτικοὶ Σύμβουλοι Δημ. Χατζῆς, Ἄνδρ. Παπαγεωργακόπουλος Παν. Γεωργοῦντζος. Οἱ Γενικοὶ Ἐπιθεωρηταὶ Μιλτ. Γερμανός, Γεώργ. Ἐμμανουήλ, Κ. Μπαλαγιάννης, Τρύφων Παπαθανασίου.

9. Περιοδ. «Δελτίον Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν» Τόμος 1951. Τεύχος 24 καὶ 25.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΕΞ ΕΠΟΨΕΩΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ

Ὡς εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁ θεσμὸς τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου παρ' ἡμῖν θεωρηθεὶς τὸ κατ' ἀρχὰς εἶτε ὡς ὑπερμέτρου θρησκευτικοῦ ζήλου προσώπων τινῶν ἀπόρροια, εἶτε προῖον ἑτεροδόξου κλίματος, ἐγένετο μετ' ἐπιφυλάξεων δεκτὸς ἐκ μέρους τῆς ποιμαινούσης ἰδίας Ἐκκλησίας ἢ καὶ ἐπολημήθη ὡς θεσμὸς ξένος καὶ ἀλλότριος πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Τελικῶς ὅμως ἐπεκράτησε καὶ ἐπεβλήθη εἰς τὴν συνείδησιν τῆς ποιμαινομένης καὶ ποιμαινούσης Ἐκκλησίας. Καὶ ἡ μὲν ποιμαινομένη μετ' ἐμπιστοσύνης παραδίδει εἰς τὴν ἀγαθὴν τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου ἐπίδρασιν τὰ τέχνα αὐτῆς, ἡ δὲ ποιμαίνουσα οὐ μόνον ἐπευλογεῖ καὶ ὑποβοηθεῖ τὴν ἰδιωτικὴν προσπάθειαν ἀλλὰ καὶ πρωτοβουλίαν ἀνέλαβε διὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τοῦ θεσμοῦ τούτου. Ἀκόμη καὶ ἡ ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου Σχολείου φυσικὴ κατ' ἀρχὰς ἐπιφυλακτικότης ἤρχισεν ὑποχωροῦσα καὶ ἡ παιδαγωγικὴ ἀξία τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου ἀναγνωρίζεται ἤδη ἐπίσημως παρὰ τῶν κορυφαίων ἐκπροσώπων τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ἀνωτάτη δὲ καὶ ὑπεύθυνος τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας διοίκησις θερμὴν τοῦ σχολείου τούτου ποιεῖται σύστασιν, ἀφοῦ κατέστη πλέον συνείδησις ὅτι τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον δὲν σκοπεύει τὴν ὑποκατάστασιν ἢ μείωσιν τῆς ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις παρεχομένης θρησκευτικῆς ἀγωγῆς ἀλλ' εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν ταύτης διὰ τῆς πληρεστερας ἐμπεδώσεως τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν.

Κατὰ τὴν διαμορφωθεῖσαν ἔννοιαν, τὸ Κ. Σχολεῖον διακρίνεται πάσης ἄλλης παιδαγωγικῆς προσπαθείας, ἣτις «ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ εἰσαγάγῃ τὸν παῖδα εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, διαπλάττουσα αὐτὸν εἰς ἰσχυρὰν προσωπικότητα, δυναμένην νὰ δράσῃ καὶ νὰ συμμετάσχῃ ἐν τῇ ἐκπολιτιστικῇ ἐργασίᾳ τῆς κοινωνίας»¹. ἐκ τοῦ ὅτι οὐδὲν ἔχει ἐξ ἐπόψεως ὠφελιμιστικῆς νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς τροφίμους αὐτοῦ, πλὴν τῆς πνευματικῆς καθαρῶς ὠφελείας. Οὐδεμίαν βιωτικὴν ἀνάγκη ὠθεῖ τοὺς τροφίμους αὐτοῦ πρὸς αὐτό, ἀλλὰ μόνον ψυχοπνευματικαὶ κλίσεις καὶ ὁ πῆθος πρὸς ἀπόκτησιν χριστιανικοῦ φρονήματος ὁδηγεῖ εἰς τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον². Διακρίνεται δὲ τοῦτο παντὸς ἄλλου «σχολείου» κατὰ τὰ ἑξῆς:

1. Ν. Ἐξαρχοπούλου «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν» Ἀθῆναι 1927 Ἔκδ. Β' σελ. 187 καὶ 188.

2. Βασ. Ἐξάρχου, «Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» Ἀθῆναι 1949 σελίς 10-11.

α) τροφοδοτεῖται κυρίως ἐθελοντικῶς εἰς ἔμφυχον ὕλικόν, διδασκόντων καὶ διδασκόμενων. Ὁ ἐθελοντικὸς χαρακτήρ τοῦ σχολείου τούτου ἐντονώτερος καθίσταται παρὰ τοῖς ἐν ἡλικίᾳ ἀνεπτυγμένοις μαθηταῖς, ἐνθα ἡ ἐκ μέρους τῶν γονέων ἢ ἄλλων παραγόντων πίεσις πρὸς τακτικὴν φοίτησιν καθίσταται μᾶλλον περιορισμένη. Τοῦ χαρακτήρος τούτου τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου ἡ σπουδαιότης τυγχάνει προφανῆς.

β) Ἐφαρμόζει μεθόδους καὶ πρόγραμμα θρησκευτικῆς διδασκαλίας³ ἴδιον καὶ διάφορον ἀπὸ τοῦ διὰ τὴν θρησκευτικὴν ἀγωγὴν τῶν παιδῶν ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς τοῦ Κράτους σχολαῖς προοριζομένου⁴.

Προϋποθέτει ὅμως τὸ πρόγραμμα τοῦ δημοσίου σχολείου, πρὸς ὃ βαίνει παραλλήλως καὶ ἐφ' οὗ οἰκοδομεῖ, συμπληροῦν, καὶ ἐπεξεργαζόμενον καὶ τὴν ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις παρεχομένην ὕλην.

Ἡ βιομηχανοποίησις τῆς ζωῆς καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς προελθοῦσα εἰς τὰς μεγάλας κυρίως πόλεις διάσπασις τῶν δύο παλαιῶν παραγόντων, ἥτοι τῆς «κοινωνότητος» καὶ τῆς «οἰκογενείας», δι' ὧν ἐπετυγχάνετο ἡ ἐπεξεργασία τῆς «ἐννοιολογικῆς ὕλης» τῆς ἐν τῷ σχολείῳ παρεχομένης ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων, ἐδημιούργησε κενόν, τὸ ὁποῖον καλεῖται ὅπως ἀναπληρώσῃ τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον. Παραλαμβάνον τοῦτο τὴν ἐν τῷ δημοσίῳ σχολείῳ προσφερομένην θρησκευτικὴν γνῶσιν, τὴν «δυναμένην σοφῆσαι εἰς σωτηρίαν», ἐπεξεργάζεται ταύτην δι' ἰδίων μέσων οὕτως, ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διέγερσιν τοῦ συναισθηματικοῦ κόσμου τοῦ παιδὸς ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς βουλήσεως αὐτοῦ ἐξ ἑτέρου, ὥστε ἡ εἰσδοχὴ τοῦ Θείου Λόγου νὰ ἀσκή μεταμορφωτικὴν ἐπὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐπίδρασιν. Προσπαθεῖ δηλαδὴ τὸ Σχολεῖον τοῦτο νὰ ἐπιτύχῃ τὴν Transfiguration τῆς θρησκευτικῆς διδασχῆς, ἥτις θὰ ἐκδηλωθῇ εἰς ἔργα πίστεως, καὶ νὰ διαποτίσῃ διὰ ταύτης τὴν προσωπικότητα ὁλοκλήρου τοῦ παιδὸς, καθαῖρον τὴν νόησιν, ἐνδυναμοῦν τὴν βούλησιν καὶ παρέχον ἀντικειμενικὴν ἀξίαν εἰς τὴν συναισθηματικὴν συγγίνησιν⁵.

γ) Διαθέτει ἴδιον διδακτικὸν προσωπικὸν στρατολογούμενον εἴτε ἐκ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ, εἴτε ἐξ ἄλλων προσώπων, ἅτινα διαθέτοντα τὰ εἰς τοῦτο ἐφόδια ἐξασκοῦνται καταλλήλως πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου.

δ) Λειτουργεῖ ὑπὸ ἰδίους ἄνδρας, ἐν ἰδίῳ ἐκτὸς τοῦ σχολείου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, χώρῳ, καὶ ὑπὸ ἴδιον ὠρολόγιον πρόγραμμα⁶. Διαστέλλεται ἐπίσης τὸ σχολεῖον τοῦτο ἀπὸ πάσης ἄλλης, μορφωτικοῦ ἢ ἠθοπλαστικοῦ περιεχομένου,

3. Δ. Μωραΐτου. «Τὸ πρόβλημα τῶν θρησκευτικῶν εἰς τὰ σχολεῖα» σελ. 564 ἐξ.

4. Ε.Γ.Μ. Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα καὶ ἡ δημοσία Ἐκπαίδευσις. Περιοδ. «Ἐκκλησία.» Τόμος 1954 «Ἔτος ΛΑ' ἀριθ. φύλλου 21-22 σελις 345.

5. Κ.Δ. Γεωργούλη «Σκοπὸς τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος» «Δελτίον Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν» Τόμος 1952 σελις 1721.

6. Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα κλπ. ἐνθ. ἀνωτέρω σελις 11 ἐν ᾧ ἐκφράζονται κρίσεις περὶ τῆς ἀνεπαρκοῦς ἐξ ἀπόψεως ὥρῶν καλύψεως τοῦ διδακτικοῦ τοῦ Κ. Σχολείου ἔργου.

προσπαθείας, ως αὶ ποικίλων κατευθύνσεων μορφωτικῶν σχολαί, ἐν αἷς θεραπεύονται αὶ πρὸς κοινωνικὴν δρᾶσιν ἐφέσεις τῶν νέων⁷, ὡς οἱ διάφοροι χριστιανικοὶ ὄμιλοι, χριστιανικαὶ ἐνώσεις, χριστιανικοὶ κύκλοι κλπ., διότι τὸ Κατηχητικὸν εἶναι «σχολεῖον ἀφιστάμενον πάσης ἄλλης μορφωτικῆς ἢ ἠθοπλαστικῆς κινήσεως», κατὰ τὰ ὡς ἄνω ἐπισημανθέντα σημεῖα.

Ἐνῶ δὲ ἐν τοῖς ἀνωτέρω σημείοις διαφέρει τὸ Κατηχητικὸν τοῦ δημοσίου σχολείου, συναντᾶται, ἐξ ἄλλου, μετ' αὐτοῦ εἰς τὰ κάτωθι σημεῖα.

α) Τὸ ἔμφυχον ὕλικόν αὐτοῦ εἶναι κοινόν μετὰ τοῦ δημοσίου σχολείου. Ὡς γνωστόν, τοῦ Κατηχητικοῦ σχολείου οἱ τρόφιμοι δὲν διέβησαν τὴν σχολικὴν ἡλικίαν, ἀλλ' οὔτε καὶ τὴν προσχολικὴν διάγουσιν. β) Ἀναγνωρίζει καὶ ἐφαρμόζει τοὺς αὐτοὺς βασικοὺς παιδαγωγικοὺς νόμους, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουσι καὶ τῶν λοιπῶν σχολείων τὴν λειτουργίαν. Εἰσδέχεται, κατὰ τὸ πρόπον, τὰ νεώτερα παιδαγωγικὰ συστήματα καὶ ἀναγνωρίζει τὰ περὶ τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδὸς ἐπιστημονικὰ πορίσματα⁸.

Καὶ ἐν μὲν τῷ Προτεσταντισμῷ⁹ τὰ ἐκάστοτε κρατοῦντα παιδαγωγικὰ ρεύματα ἐπηρεάζουσι ἀμέσως τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον, πρὸς ἃ τοῦτο προσαρμόζεται εὐκόλως, ἐν δὲ τῇ ΡΚαθολικῇ Ἐκκλησίᾳ¹⁰ τὰ ρεύματα ταῦτα ἀνακόπτονται καὶ ἀναχωνεύονται ἐν τῇ ὑπάτῃ ἐκκλησιαστικῇ αὐθεντίᾳ, ἥτοι ἐν τῷ Πάπᾳ τῷ εὐχερῶς λαλοῦντι ὄργανῳ τοῦ ἀλαθῆτου, ἵνα κατ' Ἀνδρουτσοῦ ἐπιπῶμεν. Ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ ὁμῶς Ἐκκλησίᾳ, τῇ συνδυαζούσῃ αὐθεντίαν μετ' ἐλευθερίας¹¹, τὰ ρεύματα ταῦτα ἐλέγχονται, ἐκτιμῶνται καὶ ρυθμίζονται ἐν σταθερῷ πάντοτε προσανατολισμῷ, πρὸς τὸν πολικὸν ἀστέρα αὐτῆς, ἥτοι τὸ ἐν τῇ Παραδόσει κρατοῦν καὶ ἐν τῇ πράξει ἐκφαινόμενον¹². Ἐν τούτῳ δὲ ἐγκεῖται τὸ ἰδιάζον τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ γινώρισμα, ὁ συνδυασμὸς τῆς ἐλευθερίας μετὰ τῆς αὐθεντίας, οὐτινος στερούμεναι αἱ δύο ἕτεραι Ἐκκλησίαι, «ἐλέγχονται ἀνίκανοι νὰ διατηρήσωσιν ἀνόθευτον τὸ γνήσιον τῆς πίστεως καὶ ἀληθείας περιεχόμενον καὶ νὰ δημιουργήσωσι θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ζωὴν διαπνεομένην ὑπὸ τοῦ ἀκραιφνοῦς πνεύματος τοῦ Εὐαγγελίου»¹³.

Ἡ θέσις συνεπῶς τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ διακρίνεται σαφῶς τῆς θέσεως, ἣν τοῦτο κατέχει ἐν ταῖς ἑτεροδόξοις

7. Παν. Μπρατσιώτου, «Ἀτομισμὸς καὶ Κοινωνισμὸς παρὰ τῇ νεολαίᾳ» Ἐκδ. Β' Ἀθῆναι 1938 σελ. 23 κ. ἐξ.

8. Φυλλάδιον «Ἐκθεσις πρὸς τὴν Ἀποστολικὴν Διακονίαν περὶ τῆς ὅλης ὀργανώσεως τῶν ὑπο τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «Ζωῆ» ἰδρυμένων Ἐκκλ. Κατηχ. Σχολείων» Ἀθῆναι 1948 σελ. 6.

9. Πρβλ. Ἰωάν. Κορνάρου, «Χριστιανικὴ ἀγωγή δράσεως» σελ. 63 κ. ἐξ.

10. Βλ. Ἐνθ. ἀνωτέρω σελ. 71.

11. Βλ. Χρ. Ἀνδρουτσοῦ, «Συμβολικὴ» σελ. 409.

12. Βλ. Χρ. Ἀνδρουτσοῦ, «Δογματικὴ» σελ. 1.

13. Βλ. Χρ. Ἀνδρουτσοῦ, «Συμβολικὴ» σελ. 409.

Ἐκκλησίαις¹⁴. Παρὰ τὴν ὑποστηριζομένην δὲ ὑπὸ τινων ἀντίληψιν, καθ' ἣν τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον ἀποτελεῖ προέκτασιν ἢ παραφυάδα τοῦ ἐν τῇ Δύσει καὶ δὴ ἐν Ἀγγλίᾳ κατ' ἀρχάς, εἶτα δ' ἐν Ἀμερικῇ¹⁵ ἀναπτυχθέντος γιγαντιαίου κινήματος τῶν οὕτω καλουμένων Κυριακῶν Σχολείων (Sunday Schools), ἐν τούτοις μᾶλλον προσεκτικὴ μελέτη καὶ ἐμβάθυνσις ἐπὶ τε τῆς ἱστορικῆς προελεύσεως καὶ ἐξελιξέως καὶ τῆς ἐσωτέρας τοῦ σχολείου τούτου ὑφῆς, ἀποδεικνύει τὸν αὐτοτελῆ καὶ ἰδιόμορφον χαρακτήρα, ὃν κέκτηται ὁ θεσμὸς οὗτος ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, ὅστις ἐδέχθη μὲν τὸν ἐπιρρασμὸν τῶν Κυριακῶν σχολείων τῆς Δύσεως, οὐχὶ κατὰ τὸ ἐσώτερον ἡμῶς αὐτοῦ πυρῆνα, ὅστις ὑπῆρξε καὶ παραμένει ὀρθόδοξος, ἀλλὰ τὴν ἐπίδρασιν ταύτην ἠσθάνθη ὡς ἔξωθεν ὤθησιν πρὸς δημιουργίαν ἀναλόγου καὶ παρ' ἡμῖν ἔργου, ἐν ὀρθοδόξῳ ἡμῶς πνεύματι καὶ ὑπὸ ὀρθόδοξον μορφήν. Ἡ παρὰ τὰς ἐπιφυλάξεις, ἀντιδράσεις καὶ τὰς παντοίας ἀντιξοότητας, ἐπικράτησις τοῦ θεσμοῦ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται ὅπως θεωρηθῇ ὡς τυχαία ἢ συμπτωματικὴ. Θὰ ἦτο δὲ ἐπίσης δυσχερὲς νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι τὸ Σχολεῖον τοῦτο ὑπῆρξε βλάστημα ἰθνηίων σπερμάτων, ἅτινα ἐσπάρησαν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ περιοχῇ ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ ἐκ τῆς Δύσεως πνέοντος ἀνέμου. Ἡ ὀρθόδοξος γῆ, ἀφιλόξενος εἰς ἰδέας μὴ ἔχομένας στερεῶς τῶν ὀρθοδόξων παραδόσεων αὐτῆς, δυσκόλως θὰ παρείχε γόνιμον ἔδαφος εἰς τὸν θεσμὸν τοῦτον, ἐὰν μὴ ἀνεβλάστανε παρὰ τὴν ρίζαν τῶν ὀρθοδόξων παραδόσεων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν¹⁶.

Ἡ ἰδιομορφία τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου παρ' ἡμῖν καὶ ἡ διαφορὰ τούτου ἐξ ἐπόψεως μορφῆς καὶ ἱστορικῆς προελεύσεως ἀπὸ τῶν ἐν Ἑσπερίᾳ Κυριακῶν σχολείων διεκηρύχθη ἐνωρίτατα. «Συνιστῶντες καὶ τὴν παρ' ἡμῖν ἴδρυσιν Κυριακῶν σχολείων — ἔγραφεν ὁ ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἰδέας ἀοιδίμος Γεώργιος Μακρῆς — δὲν ἐννοοῦμεν νὰ ἰδρυθῶσιν ἀκριβῶς ὅμοια Σχολεῖα πρὸς τὰ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ λειτουργοῦντα, διότι ὑπὸ ἄλλους ἡμεῖς ἔρους διαβιοῦμεν ἢ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ νὰ συστηθῶσι παρόμοιά τινα»¹⁷. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸν χαρακτήρα τῶν παρ' ἡμῖν Κυριακῶν σχολείων. Ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴν δὲ αὐτῶν προέλευσιν διηγουμένης ἐπίσης, ὅτι «τὰ Κυριακὰ Σχολεῖα, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τοῦτο καλῶς, δὲν εἶναι ἐφεύρημα καὶ ἐπινόημα τῆς Ἑσπερίας, ἀλλ' ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἀφ' ἧς παραλαβόντες οὗτοι ταῦτα τὰ διεμέρφωσαν ὡς οἱ παρ'

14. Βλ. H.F. Cope, «The Modern Sunday Schools and its present day task» London 1916 σελ. 20 ἐξ.

15. Βλ. Franklin C. Roberts. Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα εἰς τὴν Ἀμερικὴν. «Δελτίον Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν». Τόμ. 1952. σελ. 49-51.

16. Ἀκριβῶς δὲ ἡ καταπληκτικὴ ἐξάπλωσις καὶ εὐεργετικὴ δράσις αὐτοῦ, ὀρθῶς ἐλέγηθη, εἶναι ἡ ἀρίστη ὑπὲρ τοῦ Κ. Σχολείου ἀπολογία περὶ τῆς ἐξ ὀρθοδόξου ριζῶν ἀναβλαστῆσεως τούτου. (Βλ. Π. Μπρατσιώτου, μν, ἄρθρον σελ. 107).

17. Βλ. Ἐφημερὶς «Φωνὴ τοῦ Πειραιῶς» Φύλ. 17 Αὐγούστου καὶ 27 Αὐγ. 1897.

αὐτοῖς ὄροι ἀπήτουν»¹⁸. Ἡ διαφορὰ δὲ αὕτη τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς θέσεως τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἔναντι τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν ὑπεμφαίνεται ἐν πλείστοις ὅσοις σημείοις.

Οὕτω, προκειμένου περὶ τῆς γενεσιουργοῦ τοῦ σχολείου τούτου αἰτίας, διαφέρει αὕτη ἀπὸ τῆς τῶν ἐν τῇ Προτεσταντικῇ περιοχῇ συσταθέντων ὁμοίων σχολείων. Ἐκεῖνα συνεστήθησαν, ὡς γνωστόν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀναχαιτισμοῦ τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τῆς νεότητος, φέροντα ἀναμορφωτικὸν κυρίως χαρακτῆρα, στρατολογήσαντα δὲ μάλιστα τοὺς πρώτους τροφίμους αὐτῶν ἐκ τῶν ἀλητοπαίδων. Σκοπὸς δηλαδὴ τούτων ἐτέθη ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἀγωγή καὶ ἠθικὴ ἀναμόρφωσις τῶν τροφίμων αὐτῶν. Διάφορος ὅμως ὑπῆρξεν ὁ σκοπὸς ἕστις ἐξ ἀρχῆς ἐτέθη ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, ἐν ἣ ἡ χωρὶς νὰ παροραῖται οὐδόλως τὸ ἠθικολογικὸν μέρος, ἐτέθη βαθύτερος, ὅλως ἀντικειμενικός, σκοπός, ἢ ἐμβάθυνσις, δηλονότι, τῶν τροφίμων αὐτοῦ εἰς τὸ ἐσώτερον περιεχόμενον καὶ εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ λατρείας¹⁹. Ἐνῶ ἐν τῇ Προτεσταντικῇ περιοχῇ, ὑπεγραμμίσθη ὁ ἠθικολογικὸς τοῦ σχολείου τούτου χαρακτήρ, ἐν δὲ τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ αἱ παράλληλοι ἐπὶ τῆς νεότητος προσπάθειαι ὑπερετόνισαν τὸν ἐκκλησιαστικοκεντρικὸν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης χαρακτῆρα²⁰, παρὰ τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἠκολούθηθη καὶ ἐν τούτῳ διάφορος γραμμὴ, σύμφωνος πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτῆς. Τέμνουσα αὕτη καὶ ἐν τούτῳ ἰδιανόδον, συγκρινῶσαν ἀμφοτέρας τὰς ὡς ἄνω τάσεις, ἀπέβλεψε πρὸς τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον ὡς ἐργαστήριον ἠθικῆς ἀγωγῆς, ἀλλὰ καὶ καλλιέργειας ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος.

Κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ἀποψιν οἱ παῖδες ἀποτελοῦντες ἤδη ἄρτια τῆς Ἐκκλησίας μέλη καλοῦνται οὐχὶ ὅπως συνάψουν τὴν πρώτην μετὰ τοῦ Ἰησοῦ γνωριμίαν, ἀλλ' ἵνα ἐμβατεύσουν ἐν Αὐτῷ. Καλοῦνται εἰς πορείαν οὐχὶ πρὸς τὸν Χριστόν, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ Χριστοῦ, πραγματοποιοῦντες οὕτω τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Κυρίου τὴν ἐκφρασθεῖσαν πρὸς τοὺς Μαθητὰς Αὐτοῦ: «Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με», ὅπερ δηλοῖ τὴν διηνεκὴ καὶ ὀλονέν βαθυτέραν εἰσαγωγὴν εἰς τὰ τῆς Πίστεως. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τε τὴν Καθολικὴν καὶ τὴν Προτεσταντικὴν, γενικῶς εἰπεῖν, Ἐκκλησίαν, ἢ ὅποια μέχρις ἡλικίας τινός, ἢτοι μέχρι τῆς παροχής τοῦ Χρίσματος (Confirmatio) δὲν θεωρεῖ τοὺς παῖδας ἰσότημα τῆς Ἐκκλησίας μέλη, ἢ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ, κατὰ τὴν δογματικὴν αὐτῆς διδασκα-

18. Αὐτόθι.

19. Βλ. Βασ. Ἐξάρχου, «Ἡ θεωρία τῆς λατρείας καὶ ἡ συμβολὴ αὐτῆς εἰς τὴν ἀγωγήν» Περιοδ. Ἐκκλησιολογία» Τόμ. 1938 (ΙΣΤ΄) σελ. 228-231. Τοῦ αὐτοῦ «Τὸ εἰκονόγραφον ἀναγνωστικὸν τῆς Χριστ. Λατρείας» Αὐτόθι, σελ. 6. Πρβλ. καὶ Εὐαγγελίου Θεοδώρου «Ἡ λειτουργικὴ μόρφωσις καὶ ἀγωγή» Ἀθήναι 1958. σελ. 17 ἔξ.

20. Βλ. Charles ἐν *Lumen Vitae*, Revue internationale de la formation religieuse. Vol. VII. 1953 σελ. 377 κ. ἔξ.

λίαν, τὸν παῖδα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ Βαπτίσματος καὶ Χρίσματος μέλος ἰσότημον τοῦ μυστικοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς κληρονόμον. Διὰ δὲ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου δὲν προετοιμάζει ἀπλῶς τοῦτον εἰς τὸ νὰ παρακαθήσῃ ἐν καιρῷ παρὰ τὴν τράπεζαν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ παρακαθήμενον ἤδη ἐν αὐτῇ ἐθίζει αὐτὸν καὶ προάγει εἰς τὸν πληρέστερον χορτασμὸν αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ὁ κατηχητόπαις ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἐνεγράφῃ διὰ τοῦ Βαπτίσματος ἐν βίβλῳ ζωῆς διὰ δὲ τοῦ Χρίσματος ἐνισχύθῃ ἐν τῇ ἀρξαμένη πνευματικῇ ζωῇ καὶ ἐτελειώθῃ ἐν αὐτῇ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῇ κατήχησις αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς διὰ πρώτην φοράν ἀνακοινώσεως τῶν θεμελιωδῶν τῆς Πίστεως ἀληθειῶν κατὰ τὰ ἐν ταῖς ἑτεροδόξαις Ἐκκλησίαις κρατοῦντα, ἐφ' ὅσον τὸ ἔργον τοῦτο ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἀνατίθεται καὶ ἀναλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου, τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ σχολείου, δι' ὧν παρέχεται ἡ «ἐννοιολογικὴ ὕλη» τῆς χριστιανικῆς πίστεως²¹. Εἰς τὸ Κατηχητικόν, συνεπῶς, σχολεῖον ἀπόκειται ἔργον ἕτερον. Ἡ χειραγώγησις τοῦ παιδὸς εἰς τὸ νὰ βιώσῃ τὰς ἀληθείας ταύτας καὶ νὰ ἀναπτύξῃ ἐν ἑαυτῷ φρόνημα οὐ μόνον χριστιανικόν, ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ ἐκκλησιαστικόν, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, ὀρθόδοξον χριστιανικόν κὶ ὀρθόδοξον ἐκκλησιαστικόν φρόνημα, διὰ τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς τούτου εἰς τὴν μυστηριακὴν, τελετουργικὴν²² καὶ λοιπὴν τῆς Ἐκκλησίας ζωὴν²³.

Δεδομένου δὲ ὄντος, ὅτι ἡ μορφή τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου δὲν ἀπεκρυσταλλώθῃ εἰσέτι παρ' ἡμῖν, παρίσταται ἤδη ἡ εὐχέρεια διαπλάσεως καὶ διαμορφώσεως τούτου διὰ μεγαλυτέρας προσαρμογῆς ἢ καὶ ἀναβαπτισμοῦ, ἐὰν ὑπάρχῃ εἰς τοῦτο χρεῖα ἐντὸς τῶν πηγῶν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως²⁴. Διότι, ἀφοῦ πρὸς δομὴν αὐτῆς ταύτης τῆς ὀρθοδόξου Δογματικῆς «δι' ἑλλειψιν αὐθεντικῆς ἀποφάσεως, παρίσταται ἀνάγκη ὅπως ἀκριβοῦνται τὰ πράγματα κατὰ τὸ ὀρθόδοξον πνεῦμα τὸ ἐν τῇ Παραδόσει κρατοῦν καὶ ἐν τῇ πράξει ἐκφαινόμενον»²⁵ πολλῶ μᾶλλον ἐπιβάλλεται τοῦτο προκειμένου περὶ θεσμοῦ νεοφύτου, ὡς τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον, ἕπερ δέον νὰ ἐκβλαστάνῃ παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ δένδρου τουτέστιν παρὰ τὴν ὀρθόδοξον τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν παράδοσιν.

21. Βλ. Χρ. Ἀνδρούτσου «Δογματικὴ» σελ. 320.

22. Βλ. Χρ. Ἀνδρούτσου «Δογματικὴ» σελ. 336.

23. Βλ. Κ.Δ. Γεωργούλη «Ὁ σκοπὸς τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος» «Δελτίον Χριστ. Ἐνώσεως Ἐκπαίδ. Λειτουργῶν» Τόμος 1952 σελ. 17-21 162β Ὁρα Παν. Τρεμπέλα, «Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις κώδικας» Ἀθῆναι 1935 σελ. 100.

24. Βλ. Hen Frederick Cope, *The Modern Sunday School in Principle and Practice* σελ. 423. Τοῦ αὐτοῦ *Efficiency in the Sunday School* ἔκδ. 1912 σελ. 141-147.

25. Βλ. Χρ. Ἀνδρούτσου, «Δογματικὴ» σελ. ι'.